Energeetika- ja keskkonnaministri määruse „ Keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määruse nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine", 6. mai 2005. a määruse nr 34 „Männisinelase ja eremiitpõrnika püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri", 3. juuli 2006. a määruse nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri", 14. juuli 2006. a määruse nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri", 10. augusti 2006. a määruse nr 58 „II kaitsekategooria samblikuliikide püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri", 13. detsembri 2006. a määruse nr 73 „Kanakulli püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri", 03. veebruari 2011. a määruse nr 10 „I ja II kaitsekategooria käpaliste püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri" ning 19. aprilli 2010. a määruse nr 12 „Väike-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri" muutmine" eelnõu

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Kliimaminister algatas 17. oktoobri 2024. a käskkirjaga nr 1-2/24/401 menetluse Alutaguse rahvuspargi laiendamiseks ning metsise, lendorava, väike-konnakotka, must-toonekure, männisinelase, kanakulli, I ja II kaitsekategooria käpaliste ja II kaitsekategooria samblikuliikide püsielupaikade määruste muutmiseks.

Vabariigi Valitsus kinnitas 16. septembri 2026. a määruse nr 82 „Vabariigi Valitsuse 17. detsembri 2020. a määruse nr 97 „Alutaguse rahvuspargi kaitse-eeskiri" ja 26. märtsi 2020. a määruse nr 23 „Paadenurme looduskaitseala kaitse-eeskiri" muutmine", millega laiendati Alutaguse rahvusparki ning liideti sellele piirkonnas paiknevad eri liikide kaitseks loodud püsielupaigad ja nende vahel paiknevad peamiselt riigi omandis olevad maad.

Alutaguse rahvuspargiga liideti 34 looduskaitseseaduse § 10 lõike 2 alusel kaitse alla võetud püsielupaika. Nende püsielupaikade piirid ja kaitsekord tunnistatakse eelnõukohase määrusega kehtetuks. Looduskaitseseaduse § 10 lõike 2 alusel kehtestab kaitsealuste liikide püsielupaikade nimekirja, piirid ja kaitsekorra valdkonna eest vastutav minister.

Kehtetuks tunnistatavate püsielupaikade alal kehtib Alutaguse rahvuspargi kaitsekord.

Muudatuste vajadus oli tingitud peamiselt 2000ndate alguse teadmiste ja selleaegsete ohutegurite taustal piiritletud püsielupaikade ebapiisavast ulatusest ja kaitsekorrast, mis ei ole taganud kaitseväärtuste säilimist. Väärtuste seisundi parandamiseks võeti Alutaguse rahvuspargi laiendamisel kaitse alla ka püsielupaikadega piirnevaid varem kaitseta riigimaid ning muudeti riigimaadel asuva püsielupaikade ala tsoneeringut. Ühtlasi võimaldab see terviklikku lähenemist kaitseväärtustele, mis on kulutõhusam nii halduslikust kui ka praktilisest kaitsekorraldusest lähtuvalt.

Keskkonnaministri määruste muutmise eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Triin Amos (tel 5629 6403, e-post triin.amos@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Nele Saluveer (tel 5693 9110, e-post nele.saluveer@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti õigusosakonna vanemjurist Evelyn Jallai (tel 5304 2764, e-post evelyn.jallai@keskkonnaamet.ee). Keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post

siiri.soidro@tlu.ee). Kliimaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

2. Eelnõu sisu

Eelnõu §-ga 1 muudetakse metsise, lendorava, väike-konnakotka, must-toonekure ja suur-konnakotka, männisinelase ja eremiitpõrnika, kanakulli, I ja II kaitsekategooria käpaliste ning II kaitsekategooria samblikuliikide püsielupaikade kaitse-eeskirju, millega tunnistatakse kehtetuks Alutaguse rahvuspargiga liidetavate püsielupaikade kaitsekord ja piirid.

Lõikega 1 muudetakse keskkonnaministri 13. jaanuari 2005. a määrust nr 1 „Metsise püsielupaikade kaitse alla võtmine".

Lõike 1 punktiga 1 kustutatakse määruse § 1 lõikes 2 esitatud loodusdirektiivi elupaigatüüpe hõlmavate püsielupaikade loetelust Arvila ja Mustassaare püsielupaik, mis on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu. Edaspidi kaitseb loodusdirektiivi elupaiku Alutaguse rahvuspargi kaitsekord.

Lõike 1 punktiga 2 kustutatakse määruse § 1 lõikes 3 esitatud metsise püsielupaikades kaitstavate liikide loetelust lendorav, sest lendorava elupaigaks olev Mustassaare metsise elupaik on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu ja sealset lendorava elupaika kaitseb Alutaguse rahvuspargi kaitsekord.

Lõike 1 punktiga 3 kustutatakse määruse § 1 lõikes 4 esitatud linnudirektiivi liikide elupaiku hõlmavate püsielupaikade loetelust Arvila ja Mustassaare metsise püsielupaik ning metsise püsielupaikade alal kaitstavate liikide loetelust rukkirääk. Varasema Arvila ja Mustassaare metsise püsielupaiga alal paiknevaid loodusväärtusi kaitseb Alutaguse rahvuspargi kaitsekord.

Lõike 1 punktiga 4 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 2 punktid 1, 2, 4, 5, 6, 11, 12, 13, 14, 16 ja 17, mille alusel on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuvad Alajõe, Arvila, Kaasiksoo, Kamarna, Kauksi, Kuru, Mustassaare, Oonurme, Ongassaare, Ratva ja Ristikivi metsise püsielupaik. Nende püsielupaikade ala on kaitse all Alutaguse rahvuspargina.

Lõike 1 punktiga 5 kustutatakse normitehnilistes märkustes olev viide Arvila ja Mustassaare püsielupaigale.

Lõikega 2 tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 6. mai 2005. a määruse nr 34 „Männisinelase ja eremiitpõrnika püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri" § 2 lõike 1 punkt 1, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuv männisinelase püsielupaik. Püsielupaiga ala on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu.

Lõikega 3 muudetakse keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määrust nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri".

Lõike 3 punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks § 2 lõige 2, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuv Kaatermu must-toonekure püsielupaik. Püsielupaiga sihtkaitsevööndi ala on arvatud Alutaguse rahvusparki. Piiranguvööndi ala pindalaga 6,8 ha arvatakse kaitse alt välja. Eraomandis olevad piiranguvööndi metsad on tugevasti harvendusraietest mõjutatud ja piirnevad lageraiealadega. Kaitstavat ala laiendati senisest püsielupaigas lõuna poole, kus

leidub sidusaid vanemaid metsakooslusi ning mille panus ligi 20 aastat asustamata ja viimased 10 aastat varisenud pesapaiga taasasustamiseks on suurem võrreldes seni kaitse all olnud piiranguvööndi alaga.

Lõike 3 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks kaitse alt välja arvatava Kaatermu must-toonekure püsielupaiga kaart.

Lõikega 4 muudetakse keskkonnaministri 14. juuli 2006. a määrust nr 52 „Lendorava püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri".

Lõike 4 punktiga 1 kustutatakse määruse § 1 lõikes 2 esitatud loodusdirektiivi elupaigatüüpe hõlmavate püsielupaikade loetelust Pasuna, Lõpe ja Kuuse-Jaani püsielupaik, mis on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu. Edaspidi kaitseb loodusdirektiivi elupaiku Alutaguse rahvuspargi kaitsekord.

Lõike 4 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 1 punktid 5, 6, 12, 21, 24, 25, 26, 30, 32, 33, 34, 50 ja 54, mille alusel on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas Lõpe, Kuuse-Jaani, Peressaare, Mihklimurru, Mädamänniku, Mäe, Nissipõllu, Põldemasaare, Saarevälja, Suuremurru, Võhkassaare, Rannapungerja ja Vasknarva lendorava püsielupaik. Püsielupaikade ala on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu.

Lõike 4 punktiga 3 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 2^1 punkt 1, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru ja Lääne-Viru maakonnas Kaukvere lendorava püsielupaik. Püsielupaiga ala on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu.

Lõike 4 punktiga 4 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 2^2 punkt 3, millega on kaitse alla võetud Jõgeva maakonnas asuv Kukemurrumetsa lendorava püsielupaik. Püsielupaiga ala on Vabariigi Valitsuse 10. veebruari 2017. a määruse nr 51 alusel kaitse all Kärasi looduskaitsealana.

Lõike 4 punktiga 5 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 2^3 punkt 2, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru ja Jõgeva maakonnas asuv Pasuna lendorava püsielupaik. Püsielupaiga ala on arvatud Alutaguse rahvuspargi koosseisu.

Lõike 4 punktiga 6 kustutatakse määruse § 4 lõikes 1 sihtkaitsevööndi kaitsekorraga püsielupaikade loetelust Mihklimurru püsielupaik.

Lõike 4 punktiga 7 kustutatakse normitehnilistes märkustes olevad viited Lõpe, Kuuse-Jaani, Kukemurrumetsa, Pasuna ja Peressaare lendorava püsielupaigale.

Lõike 4 punktiga 8 uuendatakse määruse lisas olevaid Jõemaa, Ojadevahe ja Pärnamäe lendorava püsielupaiga kaarte. Nendest püsielupaikadest arvati Alutaguse rahvusparki üksnes riigile kuuluva maa osa. Ülejäänud püsielupaiga osa jääb endiselt kaitse alla vastavalt Jõemaa, Ojadevahe ja Pärnamäe lendorava püsielupaigana ning seal kehtib lendorava püsielupaikade kaitse-eeskiri.

Lõikega 5 tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 10. augusti 2006. a määruse nr 58 „II kaitsekategooria samblikuliikide püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri" § 2 lõiked 8 ja 9, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuvad musta limasambliku ja

sõrmja tardsambliku Kautvere püsielupaik ning karvase kruupsambliku Kivinõmme püsielupaik. Samblike püsielupaikade ala on arvatud Alutaguse rahvusparki.

Lõikega 6 muudetakse keskkonnaministri 13. detsembri 2006. a määrust nr 73 „Kanakulli püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri".

Lõike 6 punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 1^2 punkt 1, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuv Luiska kanakulli püsielupaik. Püsielupaiga ala liidetakse tervenisti Alutaguse rahvuspargiga.

Lõike 6 punktiga 2 tunnistatakse kehtetuks kaitse alt välja arvatava Luiska kanakulli püsielupaiga kaart ning uuendatakse määruse lisas 1 olevat Katase püsielupaiga kaarti. Katase kanakulli püsielupaiga sihtkaitsevööndi osa on arvatud Alutaguse rahvusparki. Eraomandis olev piiranguvööndi osa jääb endiselt kaitse alla Katase kanakulli püsielupaigana.

Lõikega 7 tunnistatakse kehtetuks keskkonnaministri 3. veebruari 2011. a määruses nr 10 „I ja II kaitsekategooria käpaliste püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri" § 2 lõike 3 punktid 1 ja 2, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuvad Pikasilla 1 ja Pikasilla 2 käpaliste püsielupaik. Mõlema püsielupaiga ala on liidetud Alutaguse rahvuspargiga.

Lõikega 8 muudetakse keskkonnaministri 19. aprilli 2010. a määrust nr 12 „Väike-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri".

Lõike 8 punktiga 1 tunnistatakse kehtetuks määruse § 2 lõike 2 punkt 2, millega on kaitse alla võetud Ida-Viru maakonnas asuv Uuetoa väike-konnakotka püsielupaik. Püsielupaiga ala on arvatud tervenisti Alutaguse rahvuspargi koosseisu.

Lõike 8 punktiga 2 kustutatakse normitehnilistes märkustes olev viide Uuetoa väike-konnakotka püsielupaigale.

3. Menetluse kirjeldus

Minister algatas Alutaguse rahvuspargi laiendamise 17. oktoobri 2024. a käskkirjaga nr 1- 2/24/401. Rahvuspargi kaitse-eeskirja muutmise eelnõu avalik väljapanek toimus 18. juunist 5. septembrini 2025.a Keskkonnaameti Jõhvi kontoris ning Alutaguse, Lüganuse, Vinni ja Mustvee vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku kohta avaldati 18. juunil 2025. a ajalehes Õhtuleht, 19. juunil 2025. a ajalehes Põhjarannik, Severnoje Poberezje ja Virumaa Teataja ning 20. juunil 2025. a ajalehes Vooremaa. Samasisuline teade avaldati 17. juunil 2025. a väljaandes Ametlikud Teadaanded. Lisaks avaldati teade ja viited avalikustatavatele dokumentidele Keskkonnaameti kodulehel. Peamiselt kohalikele elanikele suunatud artikkel Alutaguse rahvuspargi laiendamisest avaldati Alutaguse valla 2025. aasta augustikuu infolehes.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 9 kohasele kaitse alla võtmise menetlusele saadeti teated menetluse algatamise, kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu kohta Alutaguse, Lüganuse, Vinni ja Mustvee Vallavalitsusele, Riigimetsa Majandamise Keskusele kui kaitsealal paiknevate riigimetsade haldajale, Transpordiametile kui riigimaanteede haldajale, Muinsuskaitseametile, Politsei- ja Piirivalveametile, Riigi Kaitseinvesteeringute Keskusele, Eesti Erametsaliidule, Keskkonnaõiguse Keskusele, Eesti Omanike Keskliidule ja

Eesti Keskkonnaühenduste Kojale, 54 eraisikust maaomanikule ja 26 juriidilisest isikust maaomanikule. Maaomanikele saadeti e-kirjad (e-posti aadressi puudumisel paberkirjad rahvastikuregistris märgitud aadressile) märkega kinnitada kirja kättesaamist vastuskirja saatmisega. Vastuskirja mittelaekumisel helistati omanikele, et veenduda teavituse kohalejõudmises. Omanikele saadetud teavituskirjad sisaldasid selgitusi konkreetselt neile kuuluvate maaüksuste kohta: rahvuspargi laiendamisel sisulisi muudatusi ja lisapiiranguid omanike jaoks ei kaasne (seniste metsise püsielupaikade piiranguvööndite maadel raiepiirangud mõnevõrra leevenevad) ning muutub üksnes kaitstava loodusobjekti nimi, ühtlasi anti kirjas ülevaade võimalikest soodustustest ja hüvitiste taotlemise võimalustest (maamaksu soodustus ja looduskaitseliste piirangutega eramaade hüvitised). Kirjas oli ka öeldud, et kui nimetatud tähtajaks ei ole kaitse-eeskirja eelnõu kohta parandusettepanekuid või vastuväiteid esitatud, arvestatakse, et vastuväited puuduvad.

Mõned maaomanikud võtsid telefoni teel ühendust ja küsisid lisaselgitusi nende maade püsielupaigast rahvusparki arvamise kohta. Neile selgitati laiendamise protsessi ja põhjendusi, kompensatsioonide taotlemise võimalusi ja maade omandamise protseduuri. Alutaguse maaomanikes tekitab ebakindlust lendorava võimalik levimine nende maadele, mis toob LKS-i kohaselt kaasa püsielupaiga loomise. Keskkonnaamet toob välja, et eeskätt eraomanikest metsaomanikega on väga keeruline ühendust saada, sest petukõnede ja metsa ülesostjate kõnede kartuses ei vasta inimesed võõrastele numbritele.

Väljasaadetud teated ei jõudnud kuue eraisikust adressaadini. Nende maaomanike teavitamiseks avaldati lisakuulutus 19. detsembri 2025. a ajalehes Õhtuleht, milles anti eelnõu täiendus- ja parandusettepanekuteks aega 10. jaanuarini 2026. a.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Määruse eelnõu koostamisel on arvestatud vastavust Euroopa Liidu õigusele, eelkõige Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50) ehk loodusdirektiivile. Loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele EL liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab oma panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslikke elupaigatüüpe ja liikide elupaiku.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/147/EÜ ehk linnudirektiivi artikli 1 kohaselt käsitleb nimetatud direktiiv kõikide looduslikult leiduvate linnuliikide, kaasa arvatud nende munade, pesade ja elupaikade kaitset EL liikmesriikides. See hõlmab nende liikide kaitset, hoidmist ja kontrolli ning kasutamist. Linnudirektiivi artiklite 2 ja 3 kohaselt võtavad liikmesriigid vajalikud meetmed, sealhulgas kaitsealade loomine, eelnimetatud linnuliikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi. Alutaguse rahvuspargis on olulisteks kaitse-eesmärkideks linnudirektiivi I lisas nimetatud 31 linnuliigi kaitse.

Püsielupaikade määrusega kaitse alla võetud ja kehtetuks tunnistatavatest püsielupaikadest asub Alajõe metsise püsielupaik Alajõe loodusalal, männisinelase püsielupaik Kauksi loodusalal, Kamarna ja Ongassaare metsise püsielupaik Agusalu loodus- ja linnualal, Kukemurrumetsa

lendorava püsielupaik Kärasi loodusalal, Lõpe ja Kuuse-Jaani lendorava püsielupaik ning Arvila, Kaasiksoo, Mustassaare ja Ratva metsise püsielupaik Muraka loodus- ja linnualal, Uuetoa väike-konnakotka püsielupaik Muraka linnualal ning Pasuna ja Peressaare püsielupaik osaliselt Tudusoo loodusalal.

Kehtetuks tunnistatavate püsielupaikade ala arvatakse Alutaguse rahvusparki ja ühtlasi võetakse kaitse alla ka nendega piirnevaid riigimaid. Selle kaudu on määrusel märkimisväärne positiivne mõju nii Natura-aladel kui ka neist väljaspool asuvate elupaikade ja väärtuste seisundile.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse jõustumisel ja püsielupaikade kehtetuks tunnistamisel mõju ei ole, sest püsielupaikade alad võetakse kaitse alla Alutaguse rahvuspargina. Alutaguse rahvuspargi laienemise mõju ja selle rakendamiseks vajalikud kulutused on esitatud Alutaguse rahvuspargi kaitse-eeskirja muutmise seletuskirja peatükis 5.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused, mis on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse (edaspidi *KeÜS*) kohaselt on ka valitsusvälistel keskkonnaorganisatsioonidel õigus esitada kaebus kohtusse. Keskkonnaorganisatsioonide õiguste rikkumist või põhjendatud huvi eeldatakse, kui keskkonnaorganisatsioon vastab teatud kriteeriumidele (KeÜS § 31) ja kaebuse ese on seotud keskkonnaorganisatsiooni senise tegevuse või tegevusvaldkonnaga (KeÜS § 30 lõige 2).

8. Eelnõu kooskõlastamine

Määruse eelnõu kooskõlastatakse teiste ministeeriumidega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu.